

Uloga arhiva u suvremenom društvu

Pongrac, Stjepan

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:924644>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Informatologije

Stjepan Pongrac

Uloga arhiva u suvremenom društvu

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Darko Lacović

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij Informatologije

Stjepan Pongrac

Uloga arhiva u suvremenom društvu

Završni rad

Društvene znanosti, polje informacijske i komunikacijske znanosti, grana
arhivistika i dokumentalistika

Mentor: doc. dr. sc. Darko Lacović

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.
Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

10. 9. 2021.

Stjepan Bmgvac, 0122225850
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Modernizacija društva i sve veća implementacija informacijskih tehnologija dovela je do postavljanja novih zahtjeva pred hrvatske baštinske ustanove. Pristup informacijama bilo kada i bilo gdje u modernom je svijetu neophodan. Razne institucije prihvaćaju korištenje računalne tehnologije, a među njima su i arhivi. Arhivi su javne ustanove koje prikupljaju, pohranjuju i čuvaju gradivo, odnosno zapise koji pružaju informacije iz mnogih društvenih područja. S obzirom da arhivi obrađuju informacije, trebali bi pratiti nove trendove i napredak informacijske i komunikacijske tehnologije, ali i biti u službi naroda te se razvijati uz njega i njegove potrebe. Digitalizacija gradiva predstavlja jednu od značajnijih aktivnosti za građane kao potencijalne korisnike arhiva. Ona omogućava široj javnosti dostupnost arhivskih digitalnih zapisa s bilo kojeg mjesta i s raznih uređaja u bilo koje vrijeme. Cilj rada je prikazati društvenu ulogu arhiva u odnosu na njihovu digitalnu djelatnost. Uz digitalne projekte koji se provode u hrvatskim arhivima opisuju se i neki strani primjeri kao što su: projekt *co:op* i projekt „Digitalizacija ideja“, a koji su nastali kao rezultat suradnje nekoliko europskih država.

Ključne riječi: arhivi, gradivo, digitalizacija, projekti, društvo

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Arhivi: razvoj i primjena tehnologije u poslovanju.....	2
3. Digitalizacija arhivskog gradiva.....	5
4. Djelatnost arhiva u Hrvatskoj.....	8
4.1. Državni arhiv u Osijeku	10
5. Digitalni projekti europskih arhiva.....	12
5.1. Projekt „co:op“	13
5.2. Projekt Digitalizacija ideja	14
6. Zaključak.....	16
Literatura	17

1. Uvod

Arhivi su kulturne ustanove čija je uloga od samih početaka bila prikupljati, pohranjivati i očuvati razne dokumente, zapise i sl. Kako se društvo mijenjalo kroz povijest, tako su se razvijali i arhivi: od privatnih ustanova koje su prikupljale gradivo, ali ga nisu davale na korištenje, do suvremenih arhiva čija je glavna svrha osigurati dostupnost informacija. U radu će se na početku ukratko iznijeti kratka povijest arhiva te važnost tehnologije u njihovom poslovanju. Nadalje, treće poglavlje prikazuje važnost digitalizacije u arhivima, hrvatski zakonski postupak pretvorbe zapisa u digitalni oblik, te službene upute za digitalizaciju gradiva koje je propisao Hrvatski državni arhiv. Četvrto poglavlje opisuje poslovanje nekih arhiva na području Hrvatske kao i projekt MARTA koji je pokrenut 2007. godine radi poboljšanja uvjeta za ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Budući da su suočeni s epidemijom koronavirusa, arhivi su, koliko je to moguće, svoje poslovanje prebacili u virtualno okruženje. Tako su održavali razne sastanke preko platforme Zoom te su pokrenuli nekoliko virtualnih izložbi. Nadalje, predstavljen je nacionalni program „Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe“, projekt „Hrvatska kulturna baština“ koji označava početak digitalizacije u Hrvatskoj te Hrvatski arhiv weba. U zadnjem poglavlju predstavljeni su određeni digitalni projekti i aktivnosti europskih arhiva.

2. Arhivi: razvoj i primjena tehnologije u poslovanju

Riječ arhiv dolazi od latinske riječi *archivum* što u prijevodu znači pismohrana. Arhiv je ustanova koja se bavi prikupljanjem gradiva te njegovim čuvanjem i davanjem na korištenje korisnicima. U arhivskom gradivu nalaze se različite vrste dokumenata, primjerice, razni spisi, isprave, uredske knjige i slični poslovni dokumenti koji su nastali pri djelovanju javnih i privatnih ustanova, te pravnih ili fizičkih osoba. Način reproduciranja gradiva nije bitan te gradivo obuhvaća pisane, tiskane ili na druge načine umnožene dokumente.¹

Razvoj arhiva povezuje se s potrebama pohranjivanja i očuvanja spisa o raznim događajima koji se odnose na politiku i gospodarstvo. Neki izvori navode da su se prvi arhivi pojavili u sklopu civilizacija na istoku, dok su se na prostorima Europe razvili u Rimu i Grčkoj. U Grčkoj su se izvori čuvali u svetištima odnosno hramovima, a kod Rimljana u kućama u kojima su obitavali kraljevi. U prvoj polovici 6. stoljeća nastaje arhiv koji se nalazio u prostorima Saturnovog hrama. U spomenutom glavnom arhivu čuvali su se zakoni, popisi, izvještaji i sl. Nadalje, osim zapisa koji su se doticali samo carstva, počeli su se prikupljati i drugi dokumenti. U zapadnim zemljama pohranjivanje dokumenata u takozvanim arhivima nije bilo dozvoljeno te su se dokumenti čuvali u, primjerice, crkvama ili su spise sa sobom nosili ljudi koji su za njih bili odgovorni. To je jedan od glavnih razloga za nedostatak zapisa na određenim područjima. Većinski dio gradiva tog vremena pohranjivao se u crkvenim arhivima. Francuska revolucija uzrokovala je neovisnost arhiva te oni postaju dostupni javnosti. Taj događaj obilježava stvaranje arhiva kakvi postoje danas.²

Iako su u prošlosti arhivi bili zatvoreni te su im mogli pristupiti samo odabrani, u modernom svijetu situacija se mijenja. Promjenom samog karaktera ustanove, uloga arhiva se svodi na širu javnost, korisnike, te njihove zahtjeve. Iako je razvoj suvremenog poslovanja arhiva započeo u zapadnim zemljama, arhivi diljem svijeta, tako i kod nas, pokušavaju napredovati.³ Naime, kroz povijest, rad arhiva i njegova djelatnost uvijek se vezivala uz državne i društvene potrebe. Arhivi su zapravo odraz društva i njegovih potreba. Ovaj princip je ostao prisutan i do danas, tako da se može reći da arhivi idu u korak s vremenom i da prate trendove. Arhivi su se susreli s novom vrstom korisnika, informacijskih potreba i društva. Cilj je proširiti

¹ Usp. arhiv. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3764> (2021-08-18)

² Usp. Isto

³ Usp. Čosić, Stjepan; Lemić, Vlatka. Rad arhiva u uvjetima suprotstavljenih utjecaja: država – društvo – korisnici. // Arhivski vjesnik 49, 1(2006), str. 1-2. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/9330> (2021-08-24)

moгуćnosti rada na području informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Tehnološki razvoj promijenio je arhivsku službu i njezinu strukturu u vidu pohrane, osiguranja i obrade zapisa. Najvažniji aspekt razvitka arhivskog poslovanja je implementacija suvremene tehnologije koja je dovela do stavljanja naglaska na intelektualnu zaštitu nad fizičkom. Arhivi se smatraju ključnim informacijskim društvenim servisom te je od velike važnosti prilagoditi zahtjeve korisnika, tj. društva, s poslovanjem arhiva i tehnologije. Osim promjene samih zapisa koja je nastala upotrebom tehnologije, dogodila se promjena i u komunikacijskom polju. Započela je sve češća suradnja arhiva s drugim kulturnim i znanstvenim ustanovama koja je potaknula stvaranje zajedničkih sadržaja svojim korisnicima i široj javnosti. Arhivska zajednica radi na uspostavljanju jedinstvenih stručnih standarda i rješenja za tehnološke probleme. Uloga arhivista u suvremenim arhivima jest omogućiti svojim korisnicima, a i široj zajednici, izgradnju multimedijске strukture, bogatu arhivskim sadržajima koja će biti dostupna svima.⁴

Međunarodno arhivsko vijeće (International Council on Archives - ICA) smatra se specifičnom i neizostavnom organizacijom koja povezuje arhive diljem svijeta. S obzirom na djelovanje organizacije u raznim kulturama, među raznim članovima obuhvaćajući raznolike pristupe i prakse u radu, vijeće daje posebno uporište za povezivanje i prikazivanje rada arhiva u modernom okružju. Osim toga ono ima ulogu biti glavni izvor svih potrebnih informacija o arhivima i arhivistici te ima cilj potaknuti članove na osmišljavanje inovativnih rješenja za probleme s kojima se struka susreće. Od 2014. godine ICA se sve više usredotočuje na povećanje upotrebe tehnologije u radu arhiva. UNESCO je 2013. godine pokrenuo projekt PERSIST kojemu je cilj omogućiti trajno pohranjivanje podataka u digitalnom obliku te povećavanje suradništva. Također je još nastala suradnja s udrugama International Council on Archives (ICA) i International Federation of Library Associations (IFLA), odnosno suradnja između informacijskih stručnjaka iz arhiva i knjižnica koji su skupa dolazili do raznih načina zaštite podataka u digitalnom obliku. Već dugi niz godina arhivi prate razvoj i korištenje nove tehnologije te svrhu zapisa u digitalnom obliku. Jedna od zadaća ICA-e je modernizirati arhivistiku uz korištenje tehnologije, proučiti moguće rizike prilikom zaštite građe pretvorbom u digitalni oblik te naposljetku omogućiti lakšu dostupnost gradivu.⁵

Međunarodno arhivsko vijeće izradilo je rječnik stručne terminologije koji je preveden na šest jezika, među kojima se nalazi i hrvatski jezik. Osnovni pojmovi arhivske terminologije su: zapis koji se odnosi na sve jedinice gradiva bez obzira na njihov oblik, odnosno format;

⁴ Usp. Lemić, Vlatka. Arhivi i arhivistika za suvremenog korisnika. Zagreb: Naklada Ljevak, 2016. Str. 17-33.

⁵ Usp. Lemić, Vlatka. Arhivi i digitalno doba. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019. Str. 13-18.

mikrofilm čitač koji označava uređaj za pretraživanje zapisa; diazo film pomoću kojega se izrađuju kopije zapisa prenesenih na mikrofilm. Njihova svrha je više iz znanstvenih, a ne sigurnosnih razloga. Jedan od ključnih pojmova također je i elektronički zapis koji je pohranjen na elektroničkom nosaču, odnosno mediju. Tvrdi disk (*hard disk*) je uređaj čija je svrha očuvanje i pohrana zapisa u elektroničkom obliku. Zaštitno snimanje odnosi se na izrađivanje mikrofilmova, kako bi se osigurali zapisi čije je stanje upitno zbog oštećenja izvornika, lošijeg materijala, ali i radi očuvanja izvornog zapisa.⁶

⁶ Usp. Rječnik arhivske terminologije. Str. 1-48. URL: <http://zagreb.arhiv.hr/hr/pdf/Rjecnik%20arhivske%20terminologije%20%20hr.pdf> (2021-08-21)

3. Digitalizacija arhivskog gradiva

Digitalizacija je pretvorba tekstualnog, slikovnog ili zvučnog zapisa u digitalni oblik.⁷ Pojam digitalnog zapisa odnosi se na sve zapise koji su nastali u digitalnom obliku ili su pretvoreni uz pomoć tehnologije.⁸

Zbog modernizacije društva i implementacije tehnologije započela je i globalizacija informacijskih sustava. Računala su postala dio svakodnevnog života te su u većinskim slučajevima neizbježna za, primjerice, komunikaciju. Računalni programi i sustavi se brzo mijenjaju te sve ustanove, pa tako i arhivi trebaju slijediti trendove. Prilikom digitaliziranja nekog zapisa, isti se može korisnicima ponuditi na uvid u digitalnom obliku te će se na taj način zapis koji je u izvornom obliku bolje očuvati. U slučaju nepogode ili bilo kojeg razloga koji može ugroziti zapis, postoji njegova digitalizirana kopija. Digitaliziranje zapisa također povećava broj kopija koje se mogu dati na uvid korisnicima. U tom slučaju arhiv ne posjeduje jednu kopiju nekog dokumenta, nego može u istom vremenu proslijediti dokument u digitalnom obliku većem broju korisnika. Također, posjedovanje digitalnog oblika gradiva stvara novu ponudu te može privući korisnike. Digitalni oblici mogu biti preuzeti od drugih institucija, a time se ujedno povećava arhivski fond. Postoji i digitalizacija na zahtjev kojom se korisniku može pružiti željeni dokument na korištenje i izvan prostorija arhiva, a također daje uvid o tome koje su prioritetne zbirke u fondu.⁹

Arhivsko gradivo dijeli se na dokumentarno gradivo u fizičkom obliku i dokumentarno gradivo u digitalnom obliku. Dokumentarno gradivo odnosi se na sve podatke koji su zapisani na različitim medijima, a stvoreni su ili prikupljeni za vrijeme poslovanja neke fizičke ili pravne osobe. Dokumentarno gradivo koje se nalazi u digitalnom obliku odnosi se na podatke koji su zabilježeni na mediju koji je strojno čitljiv te je nastalo u digitalnom obliku ili je preneseno u isti. Javna vlast mora postaviti pravila te utvrditi proces nastajanja gradiva u digitalnom obliku.

⁷ Usp. digitalizacija. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=68025> (2021-08-25)

⁸ Usp. Lulić, Helena. Mjere zaštite konvencionalnog i digitalnog arhivskog gradiva. Zagreb: Filozofski fakultet, 2017. Str. 8. URL:

[http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9119/1/\(Mjere%20za%20za%C5%A1tite%20konvencionalnog%20i%20digitalnog%20arhivskog%20gradiva\).pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9119/1/(Mjere%20za%20za%C5%A1tite%20konvencionalnog%20i%20digitalnog%20arhivskog%20gradiva).pdf) (2021-08-25)

⁹ Usp. Stančić, Hrvoje. Digitalizacija. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2009. Str. 9-11.

Potrebno je omogućiti pretvaranje gradiva iz izvornog fizičkog oblika u digitalni oblik. Jedan od glavnih razloga pretvorbe gradiva jest njegovo očuvanje.¹⁰

Po Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima (čl. 8.) prijenos gradiva u digitalni oblik mora zadovoljiti iduće kriterije:

- gradivo se treba očuvati u potpunosti, moraju se zadržati bitna svojstva
- prijenos gradiva se izvršava na način koji osigurava sam prijenos, odnosno da podatci nisu kompromitirani
- prijenos se mora obaviti po propisanim pravilima
- prijenos gradiva obavlja se u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima¹¹

Nadalje, javna vlast treba omogućiti odgovarajući oblik pohrane arhivskog gradiva za lakši prijenos. Također, dužni su podnijeti sve potrebne potvrde za prijenos koje propisuje Hrvatski državni arhiv, a obuhvaćaju određene smjernice, tehnologiju i sam proces prijenosa. U slučaju pretvorbe fizičkog primjerka gradiva u njegov digitalizirani oblik, isti se može izlučiti i uništiti. Sve troškove prijenosa, pohrane, predaje i sl. podnosi tijelo javne vlasti čijim djelovanjem je gradivo i nastalo. Naposljetku, za prijenos fizičkog primjerka u digitalizirani oblik, a uz prethodno ne podnošenje odgovarajućih potvrda, naplaćuje se kazna u iznosu od 20 tisuća do 50 tisuća kuna.¹²

Hrvatski državni arhiv izdao je u siječnju 2021. godine ažurirane upute za digitalizaciju gradiva koje se baziraju na pravovaljanom Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima te se odnose na pretvorbu zapisa u digitalni oblik radi očuvanja i davanja na korištenje. Digitalizirano gradivo mora biti što sličnije izvorniku kako bi se moglo koristiti vjerodostojno kao i njegova originalna verzija. Upute se odnose na digitalizaciju tekstualnih, slikovnih i grafičkih zapisa te obuhvaćaju i 3D objekte poput pečata koji se digitaliziraju posebnom tehnologijom. Zvučni i audiovizualni zapisi nisu obuhvaćeni spomenutim uputama koje su namijenjene prvenstveno zaposlenicima, odnosno arhivistima koji obavljaju posao digitalizacije. Opći model digitalizacije opisuje proces u nekoliko koraka. Prvi korak je odlučivanje o tome što će se digitalizirati, to može biti na zahtjev korisnika, zapis od povijesno važnog značaja, popularna zbirka ili nešto slično. Zatim se radi na metapodacima, zapis se opisuje pomoću programskih jezika. Nadalje, gradivo prolazi

¹⁰ Usp. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. // Narodne novine 98(2019). URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (2021-08-21)

¹¹ Usp. Isto

¹² Usp. Isto

kroz postupak pripremanja za digitalizaciju, provjerava se stanje zapisa te se šalje na snimanje. Nakon što je zapis skeniran on se obrađuje, a potom ide na procjenu te se šalje na prijenos. Kada su odrađeni svi koraci, zapis postaje dostupan u digitalnom obliku.¹³

Uz svoje prednosti digitalni oblik zapisa također nosi određene rizike. Hrvatski državni arhiv podijelio je rizike u nekoliko kategorija. Najveća kategorija su rizici koji se vežu uz stanje gradiva. Primjerice jedan od rizika predstavlja primjerak digitaliziranog gradiva koji nije potpun. Također su tu fizička oštećenja zapisa u procesu digitalizacije, nedostatan opis s metapodacima, loša snimka zapisa i sl. Druga skupina rizika odnosi se na probleme pri utvrđivanju podrijetla gradiva jer opis zapisa u digitalnom obliku ne donosi dovoljno informacija o podrijetlu zapisa. Zatim postoji problem s privatnošću radi široke dostupnosti zapisa. Posljednje dvije skupine obuhvaćaju rizike u iskoristivosti gradiva i rizik prenosivosti.¹⁴

¹³ Usp. Hrvatski državni arhiv. Upute za digitalizaciju dokumentarnog i arhivskog gradiva. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2021. Str. 3-6. URL: <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Upute%20za%20digitalizaciju%20gradiva.pdf> (2021-08-25)

¹⁴ Usp. Isto, str. 34-38.

4. Djelatnost arhiva u Hrvatskoj

Arhivska služba u Hrvatskoj regulirana je Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima. Spomenutim zakonom gradivo je zaštićeno od strane države. Sistem arhivske službe čine državni arhivi, zatim ostale ustanove koje su zakonom zadužene za prikupljanje arhivskog gradiva te stvaratelji i imatelji. U Hrvatskoj je za rad arhiva nadležno Ministarstvo kulture. Godine 2007. započinje projekt pod nazivom MATRA. Cilj ovog projekta je osmisлити reformu za arhive u Hrvatskoj. Svrha je bila uskladiti standardne hrvatske arhivske službe s europskim standardima te povećati šansu za ulazak u Europsku uniju poboljšanjem kulturne razine. Održavane su razne edukacije, vrednovanja te projekti digitalizacije. Informacijska infrastruktura zahtijeva korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije, a u koju se ubrajaju računala, pristup internetskoj vezi, programi i sl. Za razliku od preostalih državnih arhiva, onaj u Zagrebu jedini koristi poseban informacijski sustav: UCM. Pomoću spomenutog sustava osposobljena je platforma pod nazivom Centralni digitalni repozitorij Hrvatskog državnog arhiva (SUDAG).¹⁵

Pri rješavanju problema vezanih uz tehnologiju i razvijanje arhivske djelatnosti pohranjivanja, obrađivanja i prezentiranja gradiva, Hrvatski državni arhiv započeo 2006. godine na razvijanju jedinstvenog arhivskog sustava pod nazivom ARHiNET. To je mrežno mjesto koje posjeduje sve arhivske funkcije poput čuvanja, zaštite, obrade i korištenja. Implementacijom sustava postigla se standardizacija rada državnih arhiva, evidencijski sustav te obrada i razmjena zapisa. ARHiNET je postao osnovni alat za opisivanje i prezentaciju zapisa. Kroz sustav omogućeno je zaposlenicima i korisnicima na jednom mjestu pronaći zapise vezane za kompletnu arhivsku baštinu u Hrvatskoj.

Strategija razvoja ARHiNET-a obuhvaća iduće odrednice:

- razvoj sustava koji obuhvaća sve arhive u Republici Hrvatskoj
- informatizacija arhivske djelatnosti, dopuna standarda s tehnološkim uvjetima
- razvijanje jednostavnog programa za unos i pretragu zapisa¹⁶

Hrvatski državni arhiv je 2006. godine pokrenuo Nacionalni arhivski informacijski sustav (NAIS). To je online platforma čije je održavanje isključivo vodio Hrvatski državni arhiv koji je

¹⁵ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2016), str. 89-105.

¹⁶ Usp. Isto, str. 122-125.

radio na organizaciji i razvijanju sustava kako bi se poboljšala njegova dostupnost. Davao je mogućnost pristupa i prikazivanja arhivskog gradiva široj javnosti. Mogli su se istraživati razni izvori poput matičnih knjiga, obavijesnih pomagala, grafika, razne snimke i sl. Sredinom 2020. godine dolazi do gašenja NAIS-a i prebacivanja na novu platformu pod nazivom Hrvatski arhivski informacijski sustav (HAIS).¹⁷

Projekt pod vodstvom Ministarstva kulture, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK), Hrvatskog državnog arhiva i Muzejskog dokumentacijskog centra pod nazivom „Hrvatska kulturna baština“ započeo je 2006. godine¹⁸ kao dio programa „Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe“.¹⁹ Predviđeno trajanje projekta bilo je 3 godine, a cilj je bio povećati dostupnost dokumenata široj javnosti i popularizirati kulturu u e-okruženju. Portal kao takav više nije u funkciji, tj. više se ne ažurira, no sadrži sve informacije koje su potrebne pa se dosadašnji zapisi mogu nesmetano pretraživati.²⁰

Već od 1997. godine po Zakonu o knjižnicama, obvezni primjerak počinje uključivati online publikacije. Godine 2004. nastaje prva suradnja NSK i Sveučilišta u Zagrebu iz koje proizlazi Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija (DAMP). Hrvatski arhiv weba (HAW) ostvaruje svoje priznanje 2008. u članjivanjem u International Internet Preservation Consortium (IIPC). DAMP mijenja svoj naziv u Hrvatski arhiv weba koji ostaje do danas. Od 2012. godine koristi iste metapodatke kojima se opisuje gradivo Europeane.²¹ HAW predstavlja zbirku zapisa koja je nastala u online okruženju s ciljem osiguravanja i zaštite. Prikupljaju se isključivo zapisi koji su dostupni samo online, npr. časopisi, knjige, web sjedišta i slično.²²

Hrvatsko arhivističko društvo je u travnju 2020. godine poslalo obavijest pod nazivom „HAD u doba korone“ u kojoj napominju kako su, bez obzira na situaciju, nastavili prikupljati radove za konferencije koje su organizirali. Spominju i izradu virtualne izložbe. Iako se nisu mogli okupiti uživo, prebacili su sastanke na platformu Zoom te su ponudili istu za neformalno

¹⁷ Usp. Hrvatski državni arhiv. Hrvatski arhivski informacijski sustav. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Informacije-za-stvaratelje/HAIS> (2021-08-24)

¹⁸ Usp. Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i Projekt „Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), str. 7. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/156958> (2021-08-25)

¹⁹ Usp. Republika Hrvatska. Ministarstvo kulture i medija. Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe (pregled sa stanjem 20.1.2020.). URL: <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/odobreni-programi-u-2020-godini/digitalizacija-arhivske-knjižnične-i-muzejske-gradje-pregled-sa-stanjem-20-1-2020/18946> (2021-08-25)

²⁰ Usp. Hrvatska kulturna baština. O nama. URL: <http://www.kultura.hr/O-nama/Projekt-HKB> (2021-08-25)

²¹ Usp. Hrvatski arhiv weba. O arhivu weba. URL: <https://haw.nsk.hr/o-arhivu-weba/> (2021-08-24)

²² Usp. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Hrvatski arhiv weba. URL: <http://stari.nsk.hr/DigitalLib.aspx?id=1293> (2021-08-24)

okupljanje članova HDA.²³ Državni arhiv u Zagrebu također je nastavio sa svojim djelovanjem u skladu s epidemiološkom situacijom. Izrađivali su virtualne izložbe poput, primjerice, one koja je bila za Dan arhiva. Također, arhiv je zbog odgode Interlibera, priredio svojim korisnicima prodaju knjiga u njihovim prostorijama. Nadalje, održali su virtualne izložbe za Noć muzeja te za ovogodišnji Tjedan arhiva.²⁴

4.1. Državni arhiv u Osijeku

Krajem 1947. godine Državni arhiv iz Zagreba osniva svoju podružnicu u Osijeku, odnosno spremište. Sredinom 1956. godine osječki arhiv postaje zasebna ustanova. Od 1972. godine arhiv se nalazi na istoj adresi kao i danas. Zgrada i gradivo arhiva su teško stradali u ratu te je sanacija štete trajala nekoliko godina. Godine 1993. arhiv je promijenio svoj naziv u Povijesni arhiv koji je nosio sve do 1998. godine kada mijenja naziv u Državni arhiv u Osijeku koji nosi i danas.²⁵ Na popisu poslova koje obavljaju djelatnici arhiva, od 12 točaka po Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima, jedna točka odnosi se na digitalizaciju. Djelatnici moraju obavljati snimanje gradiva radi očuvanja i zaštite.²⁶

U osječkom Državnom arhivu postoji nekoliko vrsta digitalizacije. Prva se odnosi na pretvorbu matične knjige u digitalni oblik te je cilj digitalizirati sve matične knjige koje su dio arhivskog fonda. Druga vrsta odnosi se na gradivo koje je u lošijem stanju. Isto je potrebno zaštititi te je ono korisnicima dostupno samo u digitaliziranoj verziji. Posljednja vrsta radi se na zahtjev korisnika te se u digitalni oblik prenosi gradivo za osobne potrebe korisnika. No, svako gradivo digitalizirano na zahtjev pohranjuje se u repozitorij. Važno je napomenuti da cjelokupni proces digitalizacije nije odrađen. Naime, gradivo se trenutno samo skenira i pohranjuje u repozitorij, a ostale stavke iz procesa digitalizacije su tek u fazi planiranja.²⁷

Državni arhiv u Osijeku je u suradnji s Muzejom likovnih umjetnosti, Muzejom Slavonije te Muzejom Valpovštine osmislio izložbu Valpovački vlastelini. Izložba je digitalizirana te je

²³ Usp. Hrvatsko arhivističko društvo. Arhivistika u Hrvatskoj. URL: <https://had-info.hr/arhivistika-u-hrvatskoj/237-had-u-doba-korone> (2021-08-25)

²⁴ Usp. Državni arhiv u Zagrebu. URL: <http://daz.hr/> (2021-08-25)

²⁵ Usp. Državni arhiv u Osijeku. Povijest arhiva. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (2021-08-23)

²⁶ Usp. Državni arhiv u Osijeku. Djelatnosti. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/djelatnosti> (2021-08-23)

²⁷ Usp. Celing, Draško. Arhiv trenutačno posjeduje osam kilometara gradiva. // Glas Slavonije (17.03.2021.). URL: <https://www.glas-slavonije.hr/458994/3/Arhiv-trenutacno-posjeduje-osam-kilometara-gradiva> (2021-08-03)

postavljena kao trajna izložba na zasebnoj, službenoj stranici. Pun naziv izložbe je Valpovački vlastelini Prandau-Normann, a projekt je započeo 2018. godine. Kroz izložbu se predstavljaju zbirke iz fondova spomenutih baštinskih ustanova koje svjedoče o vlastelinskoj obitelji. Osim umjetnina, knjižnične zbirke, mogu se pronaći razni dokumenti iz arhivskog fonda.²⁸ Državni arhiv raspolaže s gradivom o vlastelinima koje potječe iz 1727. godine te sve do 1945. godine.²⁹ Većinski dio arhivskog gradiva je iz područja ekonomije i prava.³⁰

Na službenoj stranici arhiva navode se dvije kategorije digitalizirane građe. Prva kategorija nalazi se u izborniku gradivo u arhivu pod digitalizirano gradivo koje se odnosi na fotografije i razglednice skenirane te pohranjene na stranici i dostupne svima za pregledavanje.³¹ Na spomenutom odjeljku nalazi se 12 zbirki fotografija i razglednica. Većina fotografija su iz privatnih zbirki građana koje su nastale kroz povijest. Prikazuju tvornice, arhitekturu, ljude i sl. Također se nalazi zbirka fotografija koja datira iz Drugog svjetskog rata i iz Domovinskog rata. Nadalje, dvije zbirke razglednica predstavljaju Osijek i načine na koji se grad mijenjao kroz povijest.³² Druga kategorija digitaliziranog gradiva nalazi se pod odjeljkom arhiv u javnosti, a sastoji se od 5 digitaliziranih izdanja zbirki u obliku knjige (primjerice zapisnici, izvještaji, zavičajnici i sl.) Većina knjiga izdana je od strane arhiva u Osijeku te je svih pet knjiga u potpunosti dostupno široj javnosti.³³

²⁸ Usp. Valpovački vlastelini Prandau-Normann. URL: <http://www.valpovacki-vlastelini.info/> (2021-08-24)

²⁹ Usp. Valpovački vlastelini Prandau-Normann. Državni arhiv u Osijeku. URL: <http://www.valpovacki-vlastelini.info/hr/Suradni%C4%8Dke%20ustanove/Dr%C5%BEavni%20arhiv%20u%20Osijeku> (2021-08-24)

³⁰ Usp. Celing, Draško. Nav. dj.

³¹ Usp. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php> (2021-08-24)

³² Usp. Državni arhiv u Osijeku. Fotografije i razglednice. URL: <https://www.dao.hr/index.php/gradivo-u-arhivu/digitalizirano-gradivo/fotografije-i-razglednice> (2021-08-24)

³³ Usp. Državni arhiv u Osijeku. Digitalizirana izdanja. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv-u-javnosti/izdanja/digitalizirana-izdanja> (2021-08-24)

5. Digitalni projekti europskih arhiva

Modernizacija arhivistike i arhivske službe diljem Europe, a i svijeta, postavlja slične izazove. Razlog je širenje kulturološke promjene te razvijanje i napredak informacijskih tehnologija. Početkom 21. stoljeća dolazi do isticanja društvenog značaja arhiva u tradicionalnom i informacijskom smislu. Arhivi imaju veliku ulogu u održavanju demokratizacije društva i transparentnosti dokumenata javnih tijela. Zadaća arhiva je osiguravanje zaštite gradiva koji se trajno čuvaju te raznih pravnih dokumenata.³⁴ Zbog sve veće implementacije digitalizacije u arhive znatno se promijenila veza između arhiva i stvaratelja te arhiva i korisnika. Zakoni svake države i razne tradicije u arhivskom poslovanju ističu razlike između zemalja. Međutim, primarna uloga koju arhiv obnaša je ostala ista: prikupljanje zapisa javnih tijela, očuvanje s obzirom na važnost te davanje na uvid osnovnih informacija o nositeljima gradiva.³⁵ Digitalni plan za Europu smatra se jednom od važnijih arhivskih inicijativa. Plan ističe nekoliko stavki za njegovu bolju provedbu. Naime, na europskoj razini treba se stvoriti digitalno tržište koje će biti jedinstveno za ovo područje. Zatim unaprijediti tehnologiju, posebice infrastrukturu, ulagati u razna istraživanja i naposljetku, raditi na tome da se usavrši digitalna pismenost. Europska unija primarni fokus stavlja na razvijanje stručnih standarda. Osim toga rade na povezivanju projekata i izradi zajedničke platforme. Projekti su u većinskim slučajevima fokusirani na proces digitalizacije. Stručna tijela poput European Board of National Archivists (EBNA) i European Archives Group (EAG) bave se problemima s kojima se arhivi susreću kada je u pitanju digitalno doba.³⁶

EBNA je stručno tijelo koje je uspostavljeno 1999. godine i čiji sastanci se održavaju svakih pola godine. Na sastancima se okupljaju ravnatelji arhiva i raspravlja se o problematici koja je vezana za digitalizaciju. Godine 2010. usvojili su Deklaraciju koja se bavi digitalnom dostupnošću arhiva. Danas su sastanci kombinirani s drugim stručnim tijelima poput primjerice EAG-a.³⁷ EAG, odnosno Europska arhivska skupina je javno tijelo EU koje je svoje prvo izvješće o arhivima objavilo 2005. godine. Izvješće iz 2012. godine govori o izazovima s kojima se susreću arhivi u digitalnom dobu. Neke od ključnih točki izvješća su se odnosile na arhive i njihovu ulogu u današnjici, internetski pristup gradivu te Europeana. Europski arhivi su radili na

³⁴ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 25.

³⁵ Usp. Glažar, Natalija. Arhivi u digitalnom dobu – stanje država članica EU-a i arhiva Europske komisije. // Arhivski vjesnik 58, 1(2015), str. 100. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/234114> (2021-08-24)

³⁶ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 26-29.

³⁷ Usp. Isto, str. 27-28.

nekoliko zajedničkih platformi poput primjerice DLM Foruma, APEnet-a i APEx-a.³⁸ Europski arhivski portal (APEnet) je najveći oblik dosadašnje suradnje arhiva u Europi. To je virtualna platforma koja nudi online katalog arhivskog gradiva, a dostupna je široj javnosti i besplatna. S projektom se započelo 2009. godine u suradnji s tridesetak europskih zemalja. Godine 2015. nastaje službena stranica kojom upravlja APEF. Europski arhivi imali su u cilju izgradnju jedinstvenog portala koji će se sastojati od povijesnih zapisa vezanih za Europu. APEx je nastao kao produžetak APEneta te je u njemu sudjelovao i Hrvatski državni arhiv u Zagrebu. Cilj je bio podići razinu i prikupiti što više digitalnog sadržaja za Europeanu. Projekt je prikupio oko 270 milijuna arhivskog gradiva. Uključeno je preko 7 tisuća ustanova.³⁹

5.1. Projekt „co:op“

Projekt „co:op“ („Community as Opportunity – the Creative Users' and Archives' Network“), odnosno projekt „Zajednica kao prilika“ započet je na početku prosinca 2014. godine te je trajao sve do kraja studenoga 2018. godine.⁴⁰ Projekt je modernizirao poslovanje arhiva i dao je na uvid široj javnosti arhivsko gradivo. Digitalni oblik zapisa doprinosi poboljšanju usluga koje privlače nove korisnike. Projekt je namijenjen svim ljudima bez obzira na uzrast i obrazovanje te se to odnosi i na razne udruge.⁴¹ Europska unija bila je glavni financijer projekta u kojem je prvotno sudjelovalo sedamnaest ustanova iz jedanaest zemalja diljem Europe. Savezna njemačka pokrajina Hessen je sa svojom arhivskom ustanovom započela spomenuti projekt.⁴² Uz nju su se pridružile kulturne ustanove i sveučilišta iz Mađarske, Češke, Švedske, Finske, Estonije, Njemačke, Austrije, Španjolske, Italije, Srbije te Hrvatske. Za vrijeme trajanja projekta uz početne partnere, u konačnici je bilo 70 novih partnera.⁴³ Sastanci su se održavali dva puta godišnje te ih je organizirao Međunarodni centar za arhivska istraživanja i jedna zemlja koja je bila domaćin.⁴⁴ Postoje dva poznata programa koja su se provodila u sklopu projekta: „Donesite vlastitu prošlost“ i Topoteka.⁴⁵ Topoteka je online platforma koja omogućuje pretraživanje povijesnog gradiva za određeno mjesto te je svima dostupna. Program je osmišljen

³⁸ Usp. Glažar, Natalija. Nav. dj., str. 99-100.

³⁹ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 137-138.

⁴⁰ Usp. Dobrica, Ladislav; Pajnić, Maja. Hrvatski državni arhiv u co:op projektu. // @rhivi, 2(2017), str. 1. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/311335> (2021-08-22)

⁴¹ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 104.

⁴² Usp. Dobrica, Ladislav; Pajnić, Maja. Nav. dj., str. 18.

⁴³ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 104.

⁴⁴ Usp. Dobrica, Ladislav; Pajnić, Maja. Nav. dj., str. 18.

⁴⁵ Usp. Lemić, Vlatka. Nav. dj. (2019), str. 104.

u vidu događaja pod nazivom „Podijelite sjećanja na vlastitu povijest“. Cilj je da sudionici ovoga projekta predstave digitalne fotografije koje su prikupljale osobe, odnosno članovi ustanova koje su ih skenirale te sastavljale kratki opis. Fotografije predstavljaju povijesni značaj nekoga mjesta. Topoteka se smatra virtualnom verzijom arhiva. Prijedlog Hrvatskog državnog arhiva potaknuo je tri domaća arhiva na razvijanje vlastite topoteke; u Lekeniku, Međimurju te Istarsko arhivsko društvo.⁴⁶ Topoteka *Ysterreich* koju je razvilo Istarsko arhivsko društvo znatno se razlikuje od preostale dvije topoteke jer njihovi zapisi imaju veću povijesnu važnost te nisu u privatnom vlasništvu. Ime topoteke je naziv koji je predstavljao Istru kroz povijest. Topoteka obuhvaća arhivsko gradivo koje opisuje baštinu i povijest Istre i Kvarnera. Cilj je osposobiti online arhiv koji će omogućiti zapise, odnosno fondove koji nisu javno dostupni, čije korištenje je otežano ili nepoznato.⁴⁷

Krajem 2018. godine Hrvatski državni arhiv u Zagrebu organizirao je konferenciju pod imenom „Festival“. Na događaju su se predstavili filmovi koji su snimljeni u sklopu projekta „Podijelite sjećanja na vlastitu povijest“ i „Avantura u arhivu“. Osim toga, provela su se razna predavanja i okrugli stol na kojima su članovi dijelili svoja iskustva.⁴⁸

5.2. Projekt Digitalizacija ideja

Projekt pod nazivom „Digitalizacija ideja: dostupnost umjetnosti iz knjižnica i arhiva u digitalnom okruženju“ nastao je u svibnju 2010. godine.⁴⁹ U projektu se radi o suradnji između četiri muzeja: Moderna galerija i Muzej suvremene umjetnosti Metelkova, Muzej moderne umjetnosti u Varšavi, Muzej savremene umetnosti Vojvodine i Muzej suvremene umjetnosti Zagreb.⁵⁰ Inicijator projekta je muzej u Zagrebu. Glavni cilj osmišljavanja ovakvog tipa projekta jest omogućiti dostupnost sadržaja koji su u posjedu arhiva i knjižnica koje se nalaze pri muzeju. Digitalizirani su radovi koji potječu iz 1960. te sve do 1970. godine, tj. konceptualna i avangardna umjetnost. Postoje dva ključna razloga odabira ovog povijesnog razdoblja. Prvi razlog vezuje se uz pružanje otpora sustavima i odstupanje od klasične forme i medija radova koje je prikladno spomenutom razdoblju. Drugi razlog je taj da radovi nisu ovisni o fizičkom

⁴⁶ Usp. Dobrica, Ladislav; Pajnić, Maja. Nav. dj., str. 18.

⁴⁷ Usp. Topoteka Ysterreich: Naša povijest, naš arhiv. URL: <https://ysterreich.topoteka.net/> (2021-08-23)

⁴⁸ Usp. Dobrica Ladislav; Pajnić, Maja. Nav. dj., str. 19.

⁴⁹ Usp. Jakšić, Jasna. Digitalizacija ideja: dostupnost umjetnosti iz knjižnica i arhiva u digitalnom okruženju. // Muzeologija 48/49, (2012), str. 291. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/164868> (2021-08-22)

⁵⁰ Usp. Digitalizacija ideja / Beta. URL: <https://digitizing-ideas.org/hr> (2021-08-22)

obliku te njihovo digitaliziranje neće poništiti njihovu bit. Nadalje, glavno obilježje digitalizacije je mogućnost očuvanja i zaštite što je uvelike doprinijelo razvoju projekta. Osim spomenutih muzeja, također su i arhivi predstavili svoje zbirke.⁵¹

Osim spomenutih muzealija, također je digitalizirano arhivsko gradivo. Naime, iako je projekt nastao u sklopu četiri muzeja, na stranici se nalaze brojni zapisi iz arhivske zajednice. Arhivi čije se gradivo može pronaći u digitalnom obliku su: grupa Gorgona, Radna zajednica umetnika Podroom, Nove umjetničke prakse i Galerije Proširenih medija, brojni dokumenti, knjige i časopisi iz Muzeja suvremenih umjetnosti u Zagrebu, arhiv grupe OHO iz Ljubljane i sl.⁵²

⁵¹ Usp. Jakšić, Jasna. Nav. dj., str. 291.

⁵² Usp. Digitalizacija ideja. O nama. URL: <https://digitizing-ideas.org/hr/o-nama> (2021-08-22)

6. Zaključak

Arhivi od svojih početaka imaju važnu ulogu u društvu s obzirom da prikupljaju, čuvaju i pohranjuju različite dokumente i zapise nastale na temelju djelatnosti iz različitih područja. Preko gradiva arhivi pospješuju transparentnost i omogućavaju pristup informacijama koje su potrebne ljudima. Iako se društvo sve više okreće tehnologiji, arhivi su ipak zadržali svoju ulogu u modernom društvu. Papirno gradivo, bez obzira na predviđanja, neće tako lako izaći iz upotrebe, zbog toga što su arhivi prihvatili nove trendove i počeli su raditi na implementaciji tehnologije u svome poslovanju. Proces digitalizacije je neophodan u društvu 21. stoljeća. Opcija da se zapisima u bilo kojem arhivu može pristupiti bilo gdje na svijetu je jedan veliki napredak za informacijsko društvo kakvo danas poznajemo. Može se reći da se arhiv razvija prateći društvene potrebe. Zahvaljujući digitalnim oblicima zapisa arhivi mogu privući nove korisnike. Programi koji se provode u europskim i domaćim arhivima pokazuju da arhivi kontinuirano rade na poboljšanju svoje službe korištenjem tehnoloških mogućnosti. U radu su prikazani razni arhivski projekti koji su započeti još prošlog desetljeća. Već tada su se mogle uočiti prednosti koje tehnologija pruža arhivima. U suvremenom društvu arhivi bi trebali planirati i nuditi takve službe i usluge koje će korisnicima omogućiti da putem digitalnih platformi brzo i jednostavno dođu do svih potrebnih informacija.

Literatura

1. Arhiv. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3764> (2021-08-18)
2. Celing, Draško. Arhiv trenutačno posjeduje osam kilometara gradiva. // Glas Slavonije (17.03.2021.). URL: <https://www.glas-slavonije.hr/458994/3/Arhiv-trenutacno-posjeduje-osam-kilometara-gradiva> (2021-08-23)
3. Ćosić, Stjepan; Lemić, Vlatka. Rad arhiva u uvjetima suprotstavljenih utjecaja: država – društvo – korisnici. // Arhivski vjesnik 49, 1(2006), str. 7-19. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/9330> (2021-08-24)
4. Digitalizacija ideja / Beta. URL: <https://digitizing-ideas.org/hr> (2021-08-22)
5. Digitalizacija ideja. O nama. URL: <https://digitizing-ideas.org/hr/o-nama> (2021-08-22)
6. Digitalizacija. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2021. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=68025> (2021-08-25)
7. Dobrica, Ladislav; Pajnić, Maja. Hrvatski državni arhiv u co:op projektu. // @rhivi, 2(2017), str. 18-19. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/311335> (2021-08-22)
8. Državni arhiv u Osijeku. Digitalizirana izdanja. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv-u-javnosti/izdanja/digitalizirana-izdanja> (2021-08-24)
9. Državni arhiv u Osijeku. Djelatnosti. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/djelatnosti> (2021-08-23)
10. Državni arhiv u Osijeku. Fotografije i razglednice. URL: <https://www.dao.hr/index.php/gradivo-u-arhivu/digitalizirano-gradivo/fotografije-i-razglednice> (2021-08-24)
11. Državni arhiv u Osijeku. Povijest arhiva. URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (2021-08-23)
12. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/> (2021-08-23)
13. Državni arhiv u Zagrebu. URL: <http://daz.hr/> (2021-08-25)
14. Glažar, Natalija. Arhivi u digitalnom dobu – stanje država članica EU-a i arhiva europske komisije. // Arhivski vjesnik 58, 1(2015), str. 99-120. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/234114> (2021-08-24)
15. Hrvatska kulturna baština. O nama. URL: <http://www.kultura.hr/O-nama/Projekt-HKB> (2021-08-25)

16. Hrvatski arhiv weba. O arhivu weba. URL: <https://haw.nsk.hr/o-arhivu-weba/> (2021-08-24)
17. Hrvatski državni arhiv. Hrvatski arhivski informacijski sustav. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Informacije-za-stvaratelje/HAIS> (2021-08-24)
18. Hrvatski državni arhiv. Upute za digitalizaciju dokumentarnog i arhivskog gradiva. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2021. URL: <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Upute%20za%20digitalizaciju%20gradiva.pdf> (2021-08-25)
19. Hrvatsko arhivističko društvo. Arhivistika u Hrvatskoj. URL: <https://had-info.hr/arhivistika-u-hrvatskoj/237-had-u-doba-korone> (2021-08-25)
20. Jakšić, Jasna. Digitalizacija ideja: dostupnost umjetnosti iz knjižnica i arhiva u digitalnom okruženju. // Muzeologija 48/49, (2012), str. 291-294. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/164868> (2021-08-22)
21. Lemić, Vlatka. Arhivi i arhivistika za suvremenog korisnika. Zagreb: Naklada Ljevak, 2016.
22. Lemić, Vlatka. Arhivi i digitalno doba. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019.
23. Lulić, Helena. Mjere zaštite konvencionalnog i digitalnog arhivskog gradiva. Zagreb: Filozofski fakultet, 2017. URL: [http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9119/1/\(Mjere%20za%C5%A1tite%20konvencionalnog%20i%20digitalnog%20arhivskog%20gradiva\).pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9119/1/(Mjere%20za%C5%A1tite%20konvencionalnog%20i%20digitalnog%20arhivskog%20gradiva).pdf) (2021-08-25)
24. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Hrvatski arhiv weba. URL: <http://stari.nsk.hr/DigitalLib.aspx?id=1293> (2021-08-24)
25. Republika Hrvatska. Ministarstvo kulture i medija. Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe (pregled sa stanjem 20.1.2020.). URL: <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/odobreni-programi-u-2020-godini/digitalizacija-arhivske-knjiznicne-i-muzejske-gradje-pregled-sa-stanjem-20-1-2020/18946> (2021-08-25)
26. Rječnik arhivske terminologije. URL: <http://zagreb.arhiv.hr/hr/pdf/Rjecnik%20arhivske%20terminologije%20%20hr.pdf>
27. Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i Projekt „Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), str. 5-15. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/156958> (2021-08-25)
28. Stančić, Hrvoje. Digitalizacija. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2009.
29. Topoteka Ysterreich: Naša povijest, naš arhiv. URL: <https://ysterreich.topoteka.net/> (2021-08-23)

30. Valpovački vlastelini Prandau-Normann. Državni arhiv u Osijeku. URL: <http://www.valpovacki-vlastelini.info/hr/Suradni%C4%8Dke%20ustanove/Dr%C5%BEavni%20arhiv%20u%20Osijeku> (2021-08-24)
31. Valpovački vlastelini Prandau-Normann. URL: <http://www.valpovacki-vlastelini.info/> (2021-08-24)
32. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. // Narodne novine 98(2019). URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (2021-08-21)